

Opetus- ja kulttuuriministeriölle

Viite : VN/26913/2021-OKM-1

Suomen Lakimiesliiton lausunto Vaasan yliopiston ja Åbo Akademin esityksistä oikeustieteen alan yliopistollisen koulutusvastuun laajentamisesta

Suomen Lakimiesliitto – Finlands Juristförbund ry (jäljempänä ”Lakimiesliitto”) lausuu kunnioittaen otsikkoasiasta seuraavaa, ja toivoo, että tämä lausunto otetaan opetus- ja kulttuuriministeriössä huomioon asian jatkovalmistelussa:

Vaasan yliopisto ja Åbo Akademi ovat esittäneet hakemuksissaan Opetus- ja kulttuuriministeriölle (jäljempänä ”OKM”) myönnettäväksi uusia koulutusvastuita oikeustieteen alalla. Laajennettujen koulutusvastuiden olisi tarkoitus tulla voimaan lukukauden 2023–2024 alusta lähtien.

Hakemuksessaan Vaasan yliopisto esittää, että sillä olisi jatkossa oikeus myöntää oikeusnotaarin (ON), oikeustieteen maisterin (OTM) ja oikeustieteen tohtorin (OTT) tutkintoja. Esityksen mukaisena tavoitteena olisi 50 vuosittaista oikeustieteen tutkintoa per kukin koulutusaste. Hakemuksen perusteella tämä tarkoittaisi 10–11 henkilötyövuoden lisäresursointia olemassa olevan tarjonnan vahvistamiseksi, joka tarkoittaa noin 900 000 euron vuosittaista lisähenkilöstökustannusta. Täysin uusia opetusaloja olisi ja täten erityisiä panostuksia vaatisi etenkin rikosoikeuden, prosessioikeuden erityisesti siviili- ja rikosprosessin osalta sekä perhe- ja jäämistöoikeuden osa-alueet.

Åbo Akademi puolestaan esittää hakemuksessaan, että sillä olisi jatkossa oikeus myöntää oikeusnotaarin (ON), oikeustieteen maisterin (OTM), oikeustieteen lisensiaatin (OTL), oikeustieteen tohtorin (OTT), sekä kansainvälisen ja vertailevan oikeustieteen maisterin (MICL) tutkintoja. Yliopiston esityksen mukaan tavoitteena olisi 25 suoritettua maisteritutkintoa vuodessa. Resursoinnin puolella tämä edellyttäisi yliopiston mukaan kolmea uutta professuuria ja kolmea muuta opettajaresurssia nykyisten lisäksi. Uudet professuurit tulisivat kauppaoikeuden, rikos- ja prosessioikeuden sekä merioikeuden aloille.

Lakimiesliitto on erityisen huolissaan koulutusvastuiden laajentamisen vaatimista *lisäresursoinneista*. Jo nyt yliopistojen rahoitus on tiukka ja siihen aikaisemmin tehty koulutusleikkaukset aiheuttavat edelleen yliopistoille säästö- ja leikkaustarpeita yliopistojen perusrahoitukselle varatun määrärahan riittämättömyyden vuoksi. On tärkeää huomata, ettei pysyviä laajennuksia voida pohjata epävarmalle rahoitukselle, eikä näin ollen laajennuksia tule tehdä mahdollisten erillislahjoitusten turvin. Tämän vuoksi Lakimiesliitto ei pidä uskottavana perustelua siitä, että laajennus kyettäisiin toteuttamaan OKM:n myöntämän perusrahoituksen

kautta ilman erillisiä panostuksia. Myöskään Vaasan yliopiston hakemuksesta ei selviä muita mahdollisia rahoitusmuotoja kuin yliopistojen jo niukan perusrahoituksen kasvattaminen lähes miljoonalla eurolla.

Lakimiesliitto on useaan otteeseen esittänyt huolensa *heikentyvistä opetusresursseista* oikeustieteen alalla. Kyse ei ole ainoastaan rahallisista panostuksista, vaan myös siitä, että pätevän suomen- ja ruotsinkielisen opetus- ja tutkimushenkilöstön rekrytointi on ollut paikoin hankalaa jo olemassa oleviin koulutusyksiköihin. Tämän tiedon valossa Vaasan yliopiston rekrytointitarve jopa 10 henkilötövuodella ei ole toteuttamiskelpoinen.

OTM-tutkinto on laaja *yleistutkinto*, joka antaa pätevyyden lukuisiin lakimiesammatteihin. Koulutusyksiköt eivät voi keskittyä vain tiettyjen, yliopiston strategista profilia tukevien alojen osaajien rekrytointiin, vaan yleistutkinto edellyttää laaja-alaisesti eri oikeudenaloja hallitsevaa opettaja- ja tutkijakuntaa. Tätä korostaa myös Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (Karvi) tuottama, marraskuussa 2021 julkaistu oikeustieteellisen alan korkeakoulutuksen arviointiraportti ja sen sidosryhmähaastatteluissa tullut palaute. Jo nykyisin laissa on jouduttu sulkemaan monien lakimiesammattien ulkopuolelle erilaiset erikois-OTM-tutkinnot. Esimerkiksi tuomioistuinlain (673/2016) 10 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan tuomariksi voidaan nimittää oikeustieteen muun ylemmän korkeakoulututkinnon kuin kansainvälisen ja vertailevan oikeustieteen maisterin tutkinnon suorittanut.

Pitkällä tähtäimellä haasteena on, etteivät oikeustieteelliset koulutusyksiköt pysty täyttämään tehtäviensä, toisin sanoen tuottamaan korkeatasoista, *kansainvälisesti tunnustettua tiedettä* ja antamaan laadukasta *tutkimukseen perustuvaa opetusta*. Pahimmillaan tämä tarkoittaa yliopistojen eriytymistä tiede- ja opetusyliopistoiksi, joka asettaa eri koulutusyksiköiden opiskelijat eriarvoiseen asemaan heikentäessään heidän saamaansa opetusta ja sen laatua.

Erityisesti rekrytointihaaste koskee *ruotsin kielen taitoisten henkilöiden rekrytointia*. Nykyisellään kaikkien oikeudenalojen opetuksen tarjoaminen ruotsiksi ei käytännössä toteudu Åbo Akademiin edes ON-koulutuksen osalta, vaan monia opintojaksoja joudutaan suorittamaan suomeksi Turun yliopiston puolella. Kun edes ON-koulutus ei toimi Åbo Akademiin ”omavaraisesti”, ei ole uskottavaa, että yliopisto pystyisi hoitamaan itsenäisesti ja laadukkaasti OTM-koulutuksen. Samanaikaisesti ruotsinkielisen koulutuksen järjestämisen osalta haasteita aiheuttaa myös *ruotsinkielisen oppimateriaalin* tuotannossa olevat resurssipuutteet. Lakimiesliitto on huolestunut siitä, johtaisiko tämä tarpeettomaan kilpailuun jo olemattomista opetusresursseista ja sitä kautta koulutuksen laadun heikentymiseen ruotsinkielistä opetustarjoavissa yksiköissä. Myös Karvin oikeustieteellisen alan arviointiraportissa nostetaan esiin, että OKM:n tähänastisen näkemyksen mukaan resurssien tehokkaan käytön näkökulmasta olisi järkevämpää ennemminkin *keskittää* kuin hajauttaa ruotsinkielistä koulutusvastuuta.

Åbo Akademin oikeustieteen opiskelijat ovat tällä hetkellä kiistatta muita heikommassa asemassa, sillä heille ei ole tarjolla suoraa väylää jatkaa maisteriopintoihin alemman korkeakoulututkinnon suorittamisen jälkeen. Lakimiesliitto korostaa jokaisen ON-tutkinnon suorittaneen oikeutta suorittaa OTM-tutkinto kielestä riippumatta. Lisäksi Lakimiesliitto on

esittänyt jo aiemmin, ettei Åbo Akademista siirtyviin ON-tutkinnon suorittaneisiin opiskelijoihin tule soveltaa siirtyjille normaalisti asetettuja kynnyskriteerejä. Nykyisin valtaosa Åbo Akademien oikeusnotaareista jatkaa opintojaan Turun yliopistossa suomenkielisessä maisteritutkinnossa, vaikka opiskelijoilla olisi myös mahdollisuus hakeutua suoralla koulutuspolulla ruotsinkieliseen koulutusohjelmaan *Helsingin yliopistoon*. Hakeutuminen Turun yliopistoon voi pakottaa opiskelijan suorittamaan alemman tutkinnon tavoiteaikaa nopeammin tai venyttämään opiskeluaikaa erillisen maisterihaun ajankohdasta riippuen. Lisäksi Turun yliopisto on asettanut sisäänpääsyaatimukseksi suomen kieltä koskevan kielitaitovaatimuksen. Edellä mainitut ongelmat opiskelijoiden asemassa tulee kuitenkin ratkaista yliopistojen välisellä yhteistyöllä ja olemassa olevien resurssien tarkoituksenmukaisella käytöllä – ei koulutusvastuita laajentamalla. Lakimiesliiton saamien tietojen mukaan Helsingin yliopiston kiintiö Åbo Akademista siirtyville ei ole täyttynyt, ja sisään tiedekuntaan on päässyt myös varapaikoilta.

Toisin kuin professori Markku Suksi toteaa Åbo Akademien hakemuksen liitteenä olevassa lausunnossaan, Lakimiesliitto katsoo, että Helsingin yliopistolla on nykyisin edelleen *valtakunnallinen tehtävä* ja sen mukainen yksinoikeus ruotsinkielisten OTM-tutkintojen tuottamiseen. Helsingin yliopisto on hoitanut tämän tehtävän moitteetta. Tämä antaa perustellun aiheen uskoa, että Åbo Akademissa ON-tutkinnon opiskelleet saisivat laadukkaan OTM-koulutuksen juuri Helsingin yliopistossa, joka on panostanut viime vuosina ruotsinkielisen koulutuksen kehittämiseen niin Helsingin kuin Vaasan yksiköissä. Jos Helsingin yliopiston mainitusta valtakunnallisesta tehtävästä vallitsee epäselvyyttä, tällainen tehtävä tulisi osoittaa Helsingin yliopistolle tarvittaessa säädösmuutoksin. Lakimiesliitto pitää tärkeänä, että yksi koulutusyksikkö kantaa kokonaisvastuun siitä, että Suomessa on saatavilla laadukasta ruotsinkielistä OTM-tutkintokoulutusta.

Molemmat yliopistot ovat perustelleet lisäpanostuksia työelämän tarpeella ja oikeustieteen opiskelijoiden työllistymisellä. On tärkeää, että tarkasteltaessa työllistymisen toteutumista kiinnitetään huomiota erityisesti *työllistymiseen koulutusta vastaavaan työhön*. Työ- ja elinkeinoministeriön ylläpitämän Ammattibarometrin mukaan syyskuussa 2021 esimerkiksi hakijoiden määrä lainopillisiksi avustajiksi ja järjestöalan asiantuntijoiksi on ollut lähtökohtaisesti tasapainossa alueelliseen kysyntään nähden ja Keski-Suomen ELY-keskuksen alueella on ollut jopa ylitarjontaa osaajista. Lisäksi asianajajien osalta tilanne on lähes samankaltainen, mutta heidän osaltaan Hämeen ELY-keskuksen alueella on osaajista hieman vajetta. Puolestaan Osaamisen ennakointifoorumin tuottaman ennakointitiedon mukaan kaupan, hallinnon ja oikeustieteiden korkeakoulutuksen tarve säilyy nykytasolla vuoteen 2035 asti. Vaikka samaisen selvityksen mukaan oikeustieteellisen koulutuksen tarve on vuosien 2017–2019 tutkintomääriä suurempi, on vuoden 2019 valmistuneiden määrä jo lähellä pitkän aikavälin tarvetta. Näin ollen oikeustieteellisen alan koulutusta ei ole tarvetta lisätä Osaamisen ennakointifoorumin selvityksen perusteella. On perustellumpaa, että siinä vaiheessa, kun lisääntyneen työvoiman tarve lakialalla on osoitettu, aloituspaikkoja lisätään *todennettua tarvetta vastaavasti*.

Lisäksi työllistymiseen liittyvät ongelmat eivät liity pelkästään työntekijöiden puutteeseen. Esimerkiksi julkisella sektorilla paikkoja jätetään täyttämättä osittain säästösyistä. Lisäksi

ongelmia aiheuttaa se, ettei julkiselle sektorille hakeuduta tasapuolisesti ympäri Suomea, vaan tietyillä alueilla on haastetta saada rekrytoitua osaavia henkilöitä avoimna oleviin virkoihin. Kysymys on toisin sanoen työtehtävien vetovoiman puutteesta ja esimerkiksi puolison työnsaantimahdollisuuksista pienemmillä paikkakunnilla, ei juristien liian vähäisestä koulutuksesta.

Åbo Akademi on esityksessään nostanut esiin myös tärkeän huomion ruotsinkielentaitoisten juristien tarpeesta työmarkkinoilla. Lakimiesliitto on samaa mieltä ruotsinkielisten juristien työmarkkinakysynnästä ja pitää tärkeänä, että ruotsinkieliseen koulutukseen osoitetaan lisäpanostuksia, jotta ruotsin kielen taitoisten juristien tasokas koulutus ja tarjonta valtakunnallisesti pystytään turvaamaan. Lakimiesliitto kuitenkin katsoo, että hajauttamisen sijaan ruotsinkieliseen koulutukseen tulisi panostaa nykyistä enemmän *resursoimalla Helsingin yliopiston ruotsinkielistä koulutusta, erityisesti sen Vaasan yksikköä*.

Lakimiesliitto katsoo, etteivät Vaasan yliopiston tai Åbo Akademin esitykset koulutusvastuun laajentamisesta oikeustieteen alalla ole riittävästi perusteltuja. Laajentamiseen menevät resurssit tulee suunnata nykyisten koulutusyksiköiden toimintaedellytysten vahvistamiseen. Samanaikaisesti tulee huolehtia, että Åbo Akademin ON-tutkinnon suorittaneet pääsevät *jatkamaan välittömästi* Helsingin yliopiston oikeustieteellisessä tiedekunnassa joko Helsingissä tai Vaasan yksikössä. Tätä tukee myös Karvin arviointiraportin arviointiryhmän suositus siitä, että tiedekuntien tulisi sujuvoittaa hakumenettelyä sekä poistaa arvosanoihin perustuvat hakukriteerit kielitaitokriteeriä lukuun ottamatta.

Lakimiesliitto pitää tärkeänä, että oikeustieteen koulutustarpeita tarkastellaan *kokonaisuutena* ja kartoitetaan *yhteistyömahdollisuuksia* olemassa olevien yksikköjen välillä resurssien tarkoituksenmukaiseksi hyödyntämiseksi. Se, että vuosittain joudutaan ottamaan kantaa – näköjään joka vuosi lisääntyviin – tutkinnonanto-oikeutta koskeviin hakemuksiin, ei edusta johdonmukaista korkeakoulutuspolitiikkaa ja myös vaikeuttaa olemassa olevien oikeustieteen koulutusyksikköjen mahdollisuuksia *toimintansa pitkäjänteiseen suunnitteluun*.

Keskeisen tärkeää on, ettei uusia OTM-tutkinnonanto-oikeuksia myönnetä ilman kestäväää rahoituspohjaa. Viimeaikainen kehitys osoittaa, että käytettävissä olevat resurssit ovat tosiasiallisesti olleet enemminkin vähenemässä kuin lisääntymässä. Huomiota täytyy myös kiinnittää mediassakin esiin nostettuun ikäluokkien pienemiseen, joka ei puolla koulutusyksikköjen määrän lisäämistä.

Helsingissä 9. marraskuuta 2021

Suomen Lakimiesliitto – Finlands Juristförbund ry

Jore Tilander
toiminnanjohtaja

Marika Valjakka
hallituksen puheenjohtaja

Lisätiedot:

Koulutuspoliittinen suunnittelija Jenni Tuomainen
045 6788 021
jenni.tuomainen@lakimiesliitto.fi